

FRANÇOIS CAVANNA

VOLVOX
GLOBATOR

A solid pink circle is positioned between the two lines of text, acting as a visual separator or a design element.

RUSÁCI

FRANÇOIS CAVANNA: RUSÁCI

FRANÇOIS CAVANNA

RUSÁCI

V O L V O X   G L O B A T O R

Francois Cavanna: Les Russkoffs

Vydání knihy podpořilo Ministerstvo kultury České republiky.

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme daide à la publication F. X. Šalda, a bénéficié de la collaboration de l'Institut français de Prague.

Tato kniha vychází za pomoci programu na podporu publikační činnosti F. X. Šalda Francouzského institutu v Praze.

**INSTITUT
FRANÇAIS**

Prague

Copyright © Editions Albin Michel – Paris 1996, 2013

Translation © Tomáš Kybal, 2021

ISBN 978-80-7511-670-3

ISBN 978-80-7511-671-0 (epub)

ISBN 978-80-7511-672-7 (pdf)

MARIÍ JOSIFOVNĚ TATARČENKOVĚ, ať je, kde je

<i>A také</i>	<i>Malé Nataše</i>	<i>starému Alexandrovi</i>
<i>Anně</i>	<i>Nadě</i>	<i>Rolandu Sabotierovi</i>
<i>velké Klaudivi</i>	<i>Ljubě</i>	<i>Burgerovi</i>
<i>velké Šuře</i>	<i>Ženě</i>	<i>Fernandu Loréalovi</i>
<i>malé Šuře</i>	<i>Soně</i>	<i>Raymondu Launayovi</i>
<i>Olze</i>	<i>Galině</i>	<i>Maurici Louisovi</i>
<i>Žoje</i>	<i>Lidii</i>	<i>Jacquesi Klassovi</i>
<i>Táně</i>	<i>Vandě</i>	<i>Bobu Lavignonovi</i>
<i>Tamaře</i>	<i>Agafje...</i>	<i>Tátíkovi</i>
<i>Irině</i>		<i>Rogerovi Lachaizeovi</i>
<i>Naděždě</i>	<i>A také</i>	<i>Ch'timi</i>
<i>Kátě</i>	<i>Pierru Richardovi</i>	<i>Viktorovi</i>
<i>Duši</i>	<i>Marcelu Piatovi</i>	<i>Ronsinovi</i>
<i>Věře</i>	<i>Paulotovi Picamilhovi</i>	<i>Lenochovi Renému</i>
<i>Marfi</i>	<i>Augustovi</i>	<i>Tlusté Mimi</i>
<i>Tátáně</i>	<i>Cochetovi</i>	<i>Fathmě...</i>

A také

*všem těm, jejichž jméno jsem zapomněl, ale jejich obličej nikoli,
všem těm, kdo nasadili svou kůži,
všem těm, kteří o ni přišli,
a obecně všem dobrým volům, kdo nebyli ani hrdinové, ani zrádci, ani
pacholci, ani mučedníci, ale prostě jako já dobří volové.*

A také

té staré německé dámě, jež plakala v tramvaji a dala mi poukázky na chléb.

Malý Taliánek z ulice Svaté Anny vyrostl. V září 1939 mu zrovna bylo šestnáct let. Památný rok. Těch následujících šest let taky nebylo špatných. Pro něj i pro mnoho ostatních.

I tentokrát tu mluví mladý kluk, přesně s těmi pocity z oné doby, svými přesnými pocity, jak mu je paměť znovu přehrává.

Není nutně smutný z toho, z čeho by měl být, ani veselý z toho, z čeho by byli jiní. Válka nemá pro všechny stejnou chuť.

Trh s otroky

Je to stroj. Veliký stroj. Vysoký nejmíň dvě patra. A já jsem přímo uprostřed. Je to tepelný lis.

Pokud jde o teplo, tak teda topí! Dává se do něj bakelitový prášek a kalíšky ze železa, malé i velké, ty malé do těch velkých, bakelit se taví a plní prostor mezi oběma kalíšky, vyklopí se to, a šup, jsou z toho rozbušky pro dělové střely z pravé mědi zalité do té hmoty, stačí je pokrýt galvanotypem nehmotného měděného povlaku, a vojcové od Wehrmachtu tam na ruské frontě pak dostávají plné vagony dobrých velkých německých nábojů domácí výroby se špičkou z krásné červené mědi vyleštěné jak zrcadlo, to jim zvedne morálku líp než balíčky s perníkem od snoubenky, říkají si, že Velkoněmecká říše má pořád zdroje, takovou krásnou měď, no teda, když tohle chytanou Rusáci rovnou do držky, budou se muset zamyslet, a tak si prostě plivnou do dlaní, chytanou flintu a pak zase jednou běží za svými náboji, Rusáci jsou tímhle směrem, pořád rovně, nedá se to splést, stačí sledovat ty krásné hroty těch krásných německých nábojů, co létají a pískají si přitom „Lili Marlène“.

A Rusáci večer před spaním, když si vytažují z těla ty třísky z lehce poměděného hliníku, se řehnú jak prvňáčci a říkají si, že Německo už na tom musí být pěkně zle a německý pěšák je

spíš na huntě. A my na druhé straně si to říkáme taky. Jediný, kdo si to neříká, je německý vojcl. Ten vidí jen krásnou stránku věcí, tu poměděnou. Ten bakelit a hliník nevidí, a co, když je to potěší, tak ať si to užije, svoje si už užil, už se nikdy nebude řehnit tak jako dřív, ale on to ještě neví, myslí si, že oslava bude ještě nějaký čásek pokračovat, rozumu nemá ani za mák.

Já stojím u stroje, přímo uprostřed. Vpravo mám Annu. A vlevo Marii. Já jsem obsluha stroje. Anna a Maria jsou obsluha mě.

Anna a Maria připravují plechové kalíšky na takovou kulatou desku s dírami, těžkou jak prase, kterou já pak v pravou chvíli zastrčím do nitra toho stroje, já muž, sekáč, mozek. Maria vyndá z desky, již jsem právě vytáhl ze stroje, kouřící rohlíčky složené z plechu bakelitu a plechu ve tvaru rozbušky k náboji. Funguje to na signál, velmi přesná doba pečení, je tam časový spínač, když to zazvoní, já otevřu, vytáhnu upečený ták, zasunu tam syrový, zavřu to, zamknu, pravou rukou zatahnu za páku, co visí ve vzduchu, levou rukou stisknu čudlík, který vyčuhuje dole, a vruuum! lis dopadne, náraz beranidla, osmitunového, vytryskne pára, tvrdě se to otrěse, randál jak při železničním neštěstí. Spálený bakelit se rozlézá ve žlutém dýmu, těžkém, který po nás šplhá a smrdí. Pane Bože, ten smrdí!

Abteilung Sechsvierzig. Úsek čtyřicet šest. Dvacítka oblud, jako je tahle. U každé malý bledoučký a hubeňoučký Frantík obložený svými dvěma ženuškami. Každé dvě minuty náraz beranidla, zvonek, vysunutí, zasunutí... Lisy nejsou synchronizované, někdy jsou dlouhé pauzy, jindy jsou nárazy beranidla za sebou jako dávka, stěny se otrásají a skáčou jak přes švihadlo.

Anna vypadá jako kočka a stejně tak se i chová. No prostě kočka. Trojúhelníkový obličej bradou dolů, tvářičky jí

zakrývají oči, hodně daleko od sebe, černé oči černé kočky se zlatem uvnitř. Vlasy do bílého drdolu, nic nevyčívá, kvůli všemu tomu hnusnému žlutému bakelitu.

A Maria... Ne, za chvíli.

Tři dny beze spánku. Ten zatracenej vlak vlekl po šedé pláni, po celé půldne zablokovaný v pouštích strusky na konci slepých výhybek vlečkových kolejí pokrytých rží a špinavými žlutými květy, aby nechal projet kdovíjaký spěšný konvoj vojska, tanků a munice, raněných nebo krásných bučících tučných býků koupených za těžké peníze (ale jakou cenu pro ně peníze mají?) od nějakého tlustého sedláka v nějaké tlusté Normandii.

Od Met není nic k jídlu. Mety, první německé město. Působilo to na mě zvláště. Tohle mě nenapadlo: Alsasko-Lotrinsko znovu skopčácké. Samozřejmě, když se nad tím zamyslíme, je to samosebou. Jsou vítězi, berou si to zpátky. Kraje přecházejí sem a tam, hlavně ty příhraniční. To jsem měl čekat. Tahle válka je taky tak praštěná. Já nikdy jinou nezažil, ale stejně, takhle jsem to neviděl. Takovej čurbes. Noviny i rádio vytrubující na plnej céres, že kancléř Hitler je náš přítel, že hydry anarchie a lumpů z Lidové fronty porazila Evropa čestných lidí, že ten náš nářez je velké štěstí, pravý dar Nebes, vždyť to říká i maršál Pétain, i kněží, co dělají misie po předměstí, aby to vysvětlili, náš opravdový a pravý dědičný nepřítel a prohnílý lump, to je Anglie, a tak dále... Zkrátka, schramstnou Alsasko-Lotrinsko tak jako Vilém, Bismarck nebo Karel Pátý, jako všichni ti králíčky, co si ve válce dobývají provincie, válka, to je královská větší bere. Naráz se dostávám z té propagandistické bramboračky a vstupuju do historie Francie. Vidím, jak se na barevných mapách tečkované čáry posunují, vidím, jak růžové Německo užívá pořádný kus fialové Francie, a ta má najednou

jedno rameno níž než druhé, najednou vypadá Francie blbě, jako nějaký mrzáček s prázdným rukávem, hned je vidět, že to je nepřírozené, kus jí schází, a to je důkaz, že Alsasko-Lotrinsko je francouzské, stačí se podívat na mapu Francie, a je vám to jasné, Skopčáci nemůžou tu válku vyhrát, anebo ne nadlouho, proti zákonům přírody se jít nedá. Prostě tak!

A je to. Přijíždíš do Met, vidíš nápis „Metz“ napsaný švabachem, tím zvláštním gotickým písmem, které oni mají, ne špičatým a středověkým, jako je to naše na vánočních pohlednicích, ale trochu kulatým a ochablým, hodně černým, dost grafickým, nadutým a dokonalým, moc dokonalým, co vypadá hned jak v německých kasárnách. Teda na mě to tak působí.

Všude samí vojáci v khaki uniformách. Tlustý tatík s puškou na řemeni a s helmou, co ho buší do zadku, huláká „Lós!“ a ukazuje nám, že se můžeme nabaštit. Vyhrneme se na nástupišť, nevychovaní divocí Frantíci, jací jsme, hromadně se vrhneme na pojízdnou kuchyň, která se málem zvrhne. Pár kopanců do zadku a samé to „Lós!“ vyřvávané z plna hrdla nás naučí stát v řadě nebo ve „frontě“, jak se píše na přednostní kartě pro ženy, co jsou v tom, což je ustanovení, které od června čtyřicátého roku rozšiřuje své výchovné dobrodiní na celou negermánskou Evropu.

Skopčácký kuchtík ponoří naběračku do kouřícího kotle a pak zůstane s naběračkou ve vzduchu a řve jak blázen. Jak jen oni rádi řvou! Úplně z toho celý zmodral. Jestli to takhle potrvá, rupne mu žilka v hlavě. Nějaký stařeček s březovým koštětem, celý žlutý a ztracený pod černou kšiltovkou širokou jak víko od kanálu, s hliníkovým odznakem na prsou, nám to překládá: „Von se vás ptá, kde máte ešusy, aby vám do nich nalil polívku.“ „Ešusy? My žádný ešusy nemáme. Jsme tady, jak nás posbírali. Měli jsem si vzít ešusy?“ Rozléhá se hlasitě,

hlasitě ze všech stran toho zatraceného metského nádraží, celého ze železa vykrojeného do krajek, aby vypadalo hezky, a nakonec se kdovíjak ocitneme každý s takovou miskou na holení z plechu nalakovaného hovnovou hnědí, náčiním, které mi bude dáno ještě vídat, a v ní taková šedozelená věc, jakási hodně tekutá kaše páchnoucí po mokřém psovi a jeho bobcích, jako byste projeli jednu tu jejich uniformu lisem na cidre a tohle z něj vyteklo.

Je to překvapení, ale ne žádná hrůza. Ale hlavně je to k jídlu. Na dně jsou dokonce i kousky brambor. Brambor, chápeš? Já to zhltám přímo z misky, lžíci nemám. Zeptám se jiného smutného vola, jako jsem já, když mu tu misku podstrčím:

„Co je za blaf? Poslyš, Skopčáci jedí tuhle zvláštní šlichtu? Vsadím se, že to musí být nějaká chemie.“

Ten kluk na mě koukne.

„Ale to je polívka z mletého hrachu, no. Neříkej mi, že jsi to nepoznal?“

S tím bych měl dost potíže. K něčemu takovému jsem dřív ani nečichl. U nás, vyrostlých na těstovinách a pórkových polévkách s bramborami...

A pak nám každému šoupli krajíček černého chleba, maličký, ale těžký jak prase, s tou šedou kůrkou a vlhkostí páchnoucí kyselinou, ostatním to nechutná, ale já to miluju, posbírám si přídavky, bezva, to tě našťouchne, to tě zacpe, a taky kolečko takového salámu z játrové paštiky, zvláštní, ne růžové jako u nás, ale bleděšedé, není vůbec cítit hnusně, dva centimetry tlusté a tři a půl centimetru v průměru. A dobré. „Lós!“ a vyrazili jsme dál.

Využil jsem toho a přešel do jiného vagonu. Do té doby jsem musel jet v dobytčáku, s pytlím pod hlavou a zadkem natlučeným při každém otřesu, protože jsem každopádně spíš

hubený a v té době fakt hodně, v Nogent-sur-Marne tvrdě sušíme hubu už skoro tři roky. Já dorostl na dumlících a řepě a nejsem sám, stačí se podívat na to stádo, samé bledé držky, vpadlé tváře, ošoupané hadry povlávající kolem spousty prázdná. Všemmu tomu je dvacet let, krásný věk, to projíždí kontingent na totální pracovní nasazení, mládí Francie odjíždějící vystřídat chudáky vězně, policajti nám to mile vysvětlili, když nás neúnavně nakládali na Východním nádraží.

Na konci vlaku jsou opravdové vagony pro lidi. Kvůli novinářům ze zpráv tam byli na začátku chlapi od zpráv s kamerami a taky novináři, ale nešli po nástupišti daleko, tak stačilo připojit na konec vlaku pár vagonů třetí třídy, vyřazených ale i tak. Vagony na dobytek a nákladní vagony nebude na plátně vidět, stačí to zabrat z dobrého úhlu. Hned než nás nechali nastoupit, přihnali se s plechovkami barvy chlapi od milice, ti děsní volové s držkami perverzních skautů v golfkách v námořní modři spadajících jim na kotníky, v bundičkách plných kapes a s takovým kravincem, co jim visí na jedné tváři, a na boky vagonů načmárali velikými bílými písmeny: „Ať žije mládež!“ „Ať žije Pétain!“ „Ať žije Laval!“ a takové ty kecy.

Jeden malý bleďula s kruhy pod očima se ušklíbl:

„To trochu přeháníte, kluci!“

Milicionář na něj vrhl zlý pohled.

„Že ty jsi trochu židák, s tou tvojí držkou? Co kdybysme se na to s kámošema podívali zblízka?“

Ten malý bleďula se ztratil v davu.

Zatímco jsme čekali se zadkem na betonu v hale Východního nádraží, policajti nám rozdali bagetu a salám na osobu. Salám, skvělé. Koňský. A celý. Bez lístku. Třicet centimetrů dlouhý. Myslím, že jsem něco takového neviděl od doby před

útěkem. Někteří si z něj kus ukousli, aby si připomněli, jak to chutná, a pak ho celý zhlтали, byli k nezastavení. Jedna bageta k tomu bylo trochu málo, a tak to dojedli bez chleba. Pak stáli ve frontě před nádražním kohoutkem, aby se napili, bylo to samá sůl a pepř, až sis spálil hubu. Policajti z toho měli srandu. Když jsi měl prachy, došli ti pro flašku červenýho. Ty pak kolovaly. Rozehřívalo se to. Ozývaly se různé věci:

„Jo? Tak ty zmrdi mě chtěj dát na nucený práce? No dobrá, ale to uvidíš tu práci! Toho budou litovat, to ti povídám!“ „No jo, pomůžem Rudý armádě!“ „Policajti do farchy!“ A dokonce začátek Internacionály, ale ten kluk tam musel mít nějaké kámoše, co mu zacpali hubu.

Mě sebrali rovnou v práci. Byl jsem tehdy zedník v továrně Bailly, kde se vyráběly léky, na břehu Marny, velký podnik, seriózní a vůbec, dobrej plat, nehrozila tam žádná levárna, mě najali na údržbářskou službu před třemi týdny, a vtom začali sbírat všechny práceschopné muže a posílat je do Německa.

Rok předtím, ve dvačtyřicátém, si to vyzkoušeli s dobrovolnou službou. Všude byly pěkně vábné plakáty: „Pojď pracovat do Německa! Osvobodíš jednoho vězně, budeš budovat novou Evropu, uživiš svou rodinu.“ Pod tím se rozumělo, že když pracuješ ve Francii, tak ji neuživíš, a to je úplná pravda. Brambory na černém trhu a pokoutní nudle pětasedmdesát procent otruby a prach jsou nad možností dělnického platu. Pokud jde o máslo a maso, to ani nestojí za řeč... No prostě není divu, že se tam nikdo moc nehrnul. V německých nábořových kancelářích (židovských krámcích vyprázdňených jako lastury od krabů poustevníčků – ti krabi byli tlustí Skopčáci, pěkně řízní růžolící Němčouři se sekretářkami oháknutými za šedé myšky, s lodičkami nakřivo na dobře utazeném

drdolu, zadnice taky pěkně utažená, to je takovej typ, ale stejně pěkně oblé, vyrýsované v přiléhavé sukni, děvky, rád bych si to s nějakou rozdal...), v německé náborové kanceláři nebyl nával. Mezitím byl Stalingrad, válka začínala být fakt výživná, bylo třeba ji krmit čím dál víc dobrým árijským masem, i když trochu senilním, trochu kulhavým, trochu tuberáckým, a kvůli tomu to árijské maso napřed nahradit u ovládnutí strojů podřadným masem, ba přímo středomořským, a proto báb ho: založení Služby totálního nasazení, pro přátele STN.

Totální nasazení. Když se to takhle řekne, vypadá to vzdáleně jako vojenská služba, rodiče to uklidní, navrátí je to přímo do tradičních souvislostí. Od té doby, co tu jsou „oni“, není už žádná armáda, dvacetiletí kluci už neodcházejí v průvodech s kokardami, pentlemi a flaškami červeného do vzdálených kasáren, staří hudrují, že z toho budou chlapi bez koulí, mládí potřebuje disciplínu a dobrodružství, kopance do zadku a ožírání na světlici, jinak už nikdo nenesí kalhoty.

Na předměstských tržištích, v Latinské čtvrti, u východu z kina, a dokonce i z kostela po mši provádějí Skopčáci pře-padovky. Přijedou kamiony, vyskáčou z nich vojcové v němčourských zelenošedých uniformách, rozléhají se rozkazy, pískot píšťalek, pak krátké roje, a je to – než bys řekl švec, je dav obklíčen neproniknutelným kruhem z Fricků s rozkročenými nohama, trupem pevně sedícím na bedrech, se samopalem na krku a předloktími o něj opřenými, pěkně spokojeně, přichystaných strávit tam klidně rok. V jistém bodě toho prstence je napojený druhý kruh, dotýkající se zvnějška toho prvního, ale menší a prázdný. Dočasně prázdný. V bodu dotyku obou kruhů stojí jeden poddůstojník v doprovodu dvou nebo tří ponurých civilních ksichtů. A funguje to takhle:

Ten frajtr řekne „Papír!“, vy mu dáte papíry, on je dobře prohlédne, ponuré ksichty mu čtou přes rameno a čas od času jeden nebo druhý z těch fízláků řekne „Bitte!“, a tak mu ten frajtr podá papíry, které ten druhý sadista pečlivě probere a vrhne na chláпка s podezřelým papírem takový ten pohled, co by udělal viníka z novorozeněte, a pak možná ta krysí držka dá zlé znamení a dva vojcové tě naloží do kamionu vedle, ty přirozeně řveš ne, ale co to děláte, co vás to bere, já jsem dobrej Francouz, udával jsem teroristy, to je nějakej omyl, poslyšte, proboha, já mám známý na prefektuře, mám známý na radnici, znám někoho ve vládě, jsem vnuk maršála, co ho unesli cikáni, na důkaz mám medailon, znamínko krásy, znám někoho na Komandatuře, znám někoho na Gestapu – říká „Žestapu“ –, moc dobře znám kancléře Hitlera... A když to doříká, obyčejně se ocitne v tom kamionu. Tlumená rána, toho chláпка se známostmi už není slyšet. Kdo je to? No, nějaký Žid, komunista, svobodný zednář, terorista, co prodal německému vojákovu kolo, které předtím ukradl nějakému jinému, kdoví...

No, zkrátka když ty nejsi nějaký takový potížísta a jsi žena, zařvou na tebe „Lós!“, což znamená že můžeš jít zase domů přebalovat děcka – v tom případě si ale nemyslete, že jste udělali citelný pokrok ve znalosti německého jazyka, „Lós!“ může znamenat spoustu krajně rozličných, a dokonce protikladných věcí, „Lós“ je magické slovo, ale nestačí ho řvát z plna hrdla, ještě ho musíš použít po zralé úvaze a dodat mu tu přesnou jemnou intonaci: když jsi stařec přes padesát nebo dítě pod osmnáct, dostane se ti spásného „Lós!“, jsi-li hřebeč podupávající v triumfální síle své mužnosti, přejdeš do toho malého kruhu. Se svěšeným ohonem. A když je ten velký kruh prázdný, naloží se obsah toho malého „Lós! Lós!“ do kamionu, a tradá.

Tuhle dokonalou techniku se s nadšením naučili francouzští milicionáři, policajti, četníci i mobilní gardy, sice retardovaná cháska, ale plná dobré vůle a schopná pokroku, jen jim to vysvětlit.

Takže já vecpal svou dlouhou kostru do kupé pro slušné lidi. Slušné, ale ne prachaté. Ten vagon pocházel z války s Němci z roku 1870. Celý ze dřeva. Sedačky ze dřeva, z hodně tvrdého. Kola ze dřeva, pokud tam byly, já to neověřoval. Každopádně kulaté. To, co se točilo pod mojí lavicí, mělo přímo čtyři rohy. Na zadek to bylo stejně nepříjemné, jako ty buginy, co si vyráběli kluci z ulice Svaté Anny ze starých kuličkových ložisek vyžebnaných v autoservisu Cordani v Lequesneově ulici a nakopaných botou na oba konce dvou latí přibitých zespona ke kusu prkna. Sjížděli jsme na tom velkým fofrem dobře vyasfaltované městské ulice klesající k Marně, pekelný randál, zadek samé třísky, Nino Simonetto se řítí po břiše hlavou napřed mezi koly nákladáků, na druhém konci zase vyjede, „Hele, kluci, viděli jste to? To bylo, co, kluci?“, policajti to říkali jeho mámě, „nojo“, povídá máma, „musíte ho chápat, dyž byl maličkej, tak byl trepanovanej, a tak to nemá v hlavě úplně v pořádku, to proto, ale von vůbec není zlej. Je blbej, to jo, ale zlej není...“

Jo. Kam jsem se to dostal? Ulice Svaté Anny je daleko, nejmíň tisíc kiláků, a moje dětství ještě dál. Tak tady sedím na dřevěné lavici udělané dokulata pro lidský zadek, pro důstojnost je to lepší než prkna pro dobytek, ale s pohodlím jsem si dělal iluze. Nacpaní v šesti na lavici pro čtyři, naproti mně nějaký velký kudrnatý přerostlý blondýn, ztracený jako tele vyrvaný od matky, vyděšený, smutný k chcípnutí, tak smutný, že je smutný, i když spí, a spí celou dobu. Spát se pokoušejí

všichni, ale on může. Nohy si položil na mě, ty svoje velké hnáty obrněné nosorožčí kůží na mě leží jako kladiva na těch jeho hubených nekonečných fajfkách samé kosti s mohutnými holeněmi s kůží nalepenou přímo na nich a s koleny tvořícími boule, položil mi to na stehna, zabořil mi je do břicha, přímo do měkkého, a to čuně šláplo do hovna, má ho plné podrážky, právě jsem si to uvědomil, teď už chápu, proč to tu tak hrozně smrdí, mám ten pytel hoven přímo pod nosem, mám ho plný pupek a plné pracky, jak se snažím odtud vytlačit zasviněné haxny toho děsného čuňáka, tak tohle to tady smrdí, a myslím, že jsem si tím nejspíš taky opatlal celou hubu, jak jsem se snažil chránit před světlem.

Nikdo se nemůže pohnout, ani já, ani nikdo jiný. Každý má nohy na stehnech toho naproti, dva nebo tři leží na zemi mezi lavičkami, pod klenbou těch hnátů, nepočítaje taky ty na římse. Chodbička je nacpaná stejně tak. Močí se do misky, co koluje z ruky do ruky. Ta se vylévá z okna. O srání nemůže být řeč. Jestli se z toho jeho hovna na nohou, co mi strká pod nos, nakonec poblíju, vyrazí to ze mě přímo dopředu a dolítne to, kam to bude chtít. A teď se v tom vyspi... Na co si z té cesty pamatuju, je hlavně pach z toho rozšlápnutého hovna a taky ksicht toho velkého ztraceného mimina, jak vypadal úplně vyřízený pokaždé, když ho nějaký otřes probudil a on si naráz vzpomněl.

Skřípějící brzdy, drncící železo, syčící pára, narážející nárazníky... Ještě jeden nebo dva záchvěvy a pak vlak znehybní. A ticho. Stojíme. Po třístamilionté. Na kraji nějaké prašivé díry. Někdo z těch blízko okna vzrušeně zvolal: „Hele, kluci!“ Může snad ještě něco vzrušit někoho v téhle našedlé břečce? Když si představíš, že se půjdu podívat! Nic není vidět. Jen šedá šed'. Zem, nebe, baráky, hadry, držky... Šed', ze které prosakuje voda. Jen na to pomyslím, teče mi to za krk, čvachtá mi

to mezi prsty u nohou. Mrazení. Německo: šedé a mokré jako šálka chudáka. Jak v takovéhle hnusné zemi nesít o válce?

„Hele, kluci!“

Naléhavě trvá na svém. Někdo se tam podívá a zařve také:

„No tohle, kluci! No tohle!“

A pak:

„Vězni! Vězni!“

Tak to chci vidět i já. Otřeme zamlžené okno, a je to. Je to ještě horší než ten celý zbytek. Donekonečna se kupí hromady uhlí jako hory. Jeřáby jako nějaké nepovedené Eiffelky, železné lávky, nosníky, kladkostroje, kladky a řetězy, důlní vozíky, šílené spousty železa snýtovaného tlustými nýty, co smrdí hnusnou prací, nemilosrdné oko píchaček za špinavého svítání... Ponuré cihlové zdi rýsující se jako zuby pily. Pilovaný obzor. Obrovské komíny, hustě nahloučené, divoké, naduté, hovnomety, lidojedy. Černé nebe. To nebe vychází z komínů, které ho zvracejí a šíří ho jako bláto z dlaně. Všechno je tady černé, všechno. Přejedeš po tom prstem, a stáhneš ho černý a mastný. Saze a kolomaz.

„To je Porúří,“ povídá mi Lachaize, jeden kluk z Nogentu, a dokonce taky jako já sebraný u Baillyho. Jo, jo, tak to je ono, říkají mi mé školní vzpomínky. Porúří, černá skvrna na růžové barvě v atlasu. To znamená kamenouhelná pánev. Anebo možná železnorudná. Anebo obě dvě. Každopádně samé železo a prachy. Fůry železa, fůry prachů. A práce, práce, práce. Černá práce. Černí mravenci. Porúří. Bohatství a pýcha Německa. Pro ostatní příklad a závist. Obrovská prdel, co sere tanky a kanony. Dívám se na Porúří. Má hnusnou držku mrchy dílovedoucího. Sem snad doprdele nejdem? Kéž se ten vlak zase rozjede!

Je tu pohyb. Koleje a koleje, co běží a proplétají se. Lokomotivy bez vagonů popojíždějí, couvají, pískají, syčí, podupávají, dávají si krátký trysk, zastavují na místě, dělají brajgl a rachotí železem. Na jejich černých bachorech s pěkně naleštěnými měděnými součástkami stojí obrovskými písmeny půvabné nápisy bílou barvou, jako ty na našich vagonech, to asi bude nějaký jejich zvyk: „Wir rollen für den Sieg!“

To znamená: „Jezdíme za vítězství!“, vysvětluje nám nafoukaně nějaký strejc pepř a sůl s bříškem vpředu.

Nás ostatní hned napadne „nějakej dobrovolnickej zmrd!“ A tak děláme, jako že jsme to slyšeli, ale že je nám do toho prd. Tady nejsme ve škole v Berlitzu. Nejsme tady, abychom si přestili ducha a obohacovali si kulturu. Strejc se zavěsí do své ženušky, kterou jsme předtím neviděli, protože je oháknutá za muže a bohatě přes padesát let, v tomhle věku už člověk nemá pohlaví, má to ty samé laloky na těch samých držkách starých volů. „Víš, Germaine, ‚rollen‘ to znamená ‚jezdit‘, to je snadné, a ‚der Sieg‘, no to je vítězství, jenom ve čtvrtém pádu se tam dává ‚den‘. No, a je to... Tetka vrhá na svého velkého muže telecí oči. Musím si zapamatovat, že se nemám s těmi dvěma smradochy bavit.

Dobrá. Ať se dívám, jak se dívám, žádné vězně nevidím. „Ale jo, hele, tamhle, koukej!“ Za napřaženým prstem, u nějakého hangáru z vlnitého plechu je pár hořčicově žlutých blůz, vytesaných z toho zvláštního dřeva, jak se sekyrou tesají vojenské svršky francouzské armády. Nepřítomnost opasku je činí dokonale kónické, chlap v tom vypadá ztracený jako srdce ve zvonu, hlava, nasazená na krku, kvůli němuž vypadá ten obrovský okruh límce úplně vyzáblý, z toho vyčuhuje jako oškubané kuře, co se snaží utéct z hrnce na vaření kuřete. Podle hadrů není pochyb, jsou to Francouzi! Potvrdí mi to

oba rohy lodičky, co má na hlavě, jako oslí uši, ale za sebou. Jeden z těch chlapů se otočí zády. Má na nich pekelně napsána dvě ohromná bílá písmena: „KG“.

„To znamená Válečný zajatec,“ blýskne se ten vzdělanec. „„Kriegsgefangen“: ‚Krieg‘ znamená válka a ‚gefangen‘, to je zajatec, ale oni dávají to hlavní slovo dopředu, a ve druhém pádě je tam ještě ‚s‘. Zpočátku je to samozřejmě matoucí.“

Jen si kecej.

Doprdele, zajatci! Z masa a kostí! Tady před námi! Mám z toho stažené hrdlo.

Já už tři roky vyznávám vězeňské náboženství. Já i ostatní. Celá Francie. Zajatec je už tři roky velké národní téma, posvátný mýtus, něco neoddiskutovatelného. Je možné být pro maršála nebo proti němu, stejně jako pro Lavala, kolaboraci, Angličany, Američany, Rusy či proti, je možné velebit válku nebo jí litovat, ale pokud jde o zajatce, jsou všichni zajedno.

Zajatec, národní mučedník, smírná oběť, Kristus bolestný... Zajatec, velká vyzáblá postava s těžkým pohledem němé výčitky... Maršál o ničem jiném nemluví, při každé příležitosti, se slzou v oku. Celá Francie trpí a pyká se svými dvěma miliony zajatců. Plakáty v ulicích už nevychvalují čokoládu Menier nebo vatou Thermogèe. Ukazují na zdech dlouhé dojemné postavy s khaki žlutozelenou barvou nezralého citronu, s propadlými tvářemi – pozor, ne zas moc propadlými, to by mohlo vyvolávat dojem, že je Němci špatně živí, to by se Propagandastaffel nelíbilo – s očními důlky plnými temných stínů, v nichž plane horečnatý pohled. Horečnatý, ale upřímný a přímý. A modrý. Pohled Francouze, pohled Árijce. Krásné bolestné plakáty úplně živých barev (to se musí vidět) a smutné (no jo, umělec, to je prostě povolání) vymetou se

zajatcem všechno možné, aby nám prikázali přispět na národní půjčku, aby nás pobídli, že máme milovat maršála, abychom tvrdě pracovali, s úsměvem snášeli nedostatek, dávali maršálovi na zimní podporu, šetřili uhlím, které nám nedovážejí, udávali teroristy, šli dobrovolně vyrábět do Německa náboje, proklínali Angličany (říká se „zrádný Albion“), Žida, bolševika a yankeeského sviňáka, nadšeně kolaborovali se šlechtěným vítězem, neposlouchali BBC., vstoupili do PPF nebo do něčeho podobného... Prostě zkrátka Zajatec pronásleduje svědomí Francie. Její zlé svědomí. Nikdy nezapomínejme: dovedl je tam za ty ostnaté dráty náš postoj kašlat na všechno, ty mučedníky, co za nás trpí. A taky naše hltounství po placené dovolené, čtyřicetihodinovém pracovním týdnu, sociálním pojištění a krocanu s kaštany na Vánoce...

Ve Francii už není žádná politika, jenom propaganda. Dva miliony zajatců – opakují nám to dokolečka, nehrozí, že bychom se spletli o jednu nulu! Každá francouzská rodina „tam“ má nejmíň jednoho chlapa. Celá Francie vyznává náboženství zraněné vlasti. Maršál je Bůh otec, zajatec je jeho bolestný syn. Ostnatý drát jako symbol je úplně jako kříž. A k tomu se mohou bez uzardění přiklonit dokonce i černo-prdelníci.

Projevy, noviny, rádio určitě taky (předpokládám: k nám domů TSF. nikdy neproniklo), dokola omílají o smíření, patlají se v pokoře, neustále připomínají naše tak strašlivé, ale tolik zasloužené maléry a nezbytnost důstojně se sklonit a říci: „Děkuji, pane Bože“, a nastavit druhou tvář. Každý tak vypadá jako kňoural, jak kněžour, a nejvyšším projevem toho je kult zajatce.

Zajatec, naše krvavá rána, naše výčitka i naše bída, budoucí soudce, jemuž budeme muset skládat účty, děsivé účty...

Tak jo! Zajatec je tu! Padesát metrů ode mě. Ani si to nepotřebuju rozmýšlet. Šlapu přes ostatní, vylezu oknem a běžím k té hořčicově žluté skupince. Stejný nápad nás mělo asi dvacet. Nikdo nám nebrání. Nějaký pěšák v šedo-zelené uniformě s flintou na řemeni hlídá roztržitě své zajatce a přitom si nacpává fajfku, vsedě na půl zadku na hromadě traverz.

„Nazdar, chlapi!“ říkáme celí dojatí. „Jedem z Paříže! Vrátime se tam všichni společně, i s vámi, a už brzo! Nic si z toho nedělejte! Už jste si zkusili dost! Němci to mají to za pár!“

Chlapi se dívají, jak přibíháme, opření o lopaty, nevzrušeně, nedojatě, ani trochu. Řeklo by se, že taky ne moc nadšeně. Jako vesničani, co koukají, jak jim Pařížani vesele hamtají v obilí, aby jim šli podat ruku.

Až si člověk říká, jestli jsme se nespletli.

„Jste Francouzi, ne? Váleční zajatci?“

Nakonec nám odpoví jeden velký poklidný vařbuchta:

„Může bejt. No a co?“

Dáváme jim pamlsky, co jsme vybrali z našich zásob. Teda ti, kdo je mají! Sušenky, sardinky, sušené fíky, kousky cukru anebo prostě zbytky salámu a chleba, co nám rozdali v Metách. Já přidal balíček tabáku, co mi šoupnul Charlot Bruscini, když se se mnou přišel rozloučit na Východní nádraží s mou matkou. Chlapi si to strčí do kapes, poděkují, ale ne moc vroucně, jako když kostelní sluha děkuje za příspěvek. Vůbec se necítíme jako Ježíšek, jak by si člověk myslel.

Je v tom jakoby nějaký stud. Hledíme na sebe. A vtom se trhá ten plakát, co byl mezi nimi a námi, plakát zajatce barvy nezralého citronu, vyzáblého a dojemného. My tu máme před sebou tlusté ruměné strejce, čišící zdravím, zabalené ve vlně a tvářící se, že berou tu práci z lepší strany.

Nakonec se ten poklidný vařbuchta zeptá:

„A kam vy vlastně takhle jedete?“

Je mu to očividně jedno, ale je zdvořilý a vycpaný.

„Kam že jedem? To kdybysme věděli! Sebrali nás, víme, že aby nás poslali na práci někam do Německa, to je všechno, co víme.“

„Ale vy jste jim snad aspoň řekli, kam chcete jet?“

Díváme se na sebe jako zjara. Spíš jako opaření. Je z toho cítit nedorozumění.

„Když si myslíš, že nám dali na výběr...“ povídám.

„Když vám dali podepsat smlouvu, tak to snad na ní nebylo napsané? Já ti říkám, chlápčům jako vy, co se rozhodli pracovat pro Skopčáky, že to není nic moc, to ti povídám.“

„Ale proboha, my nejsme dobrovolníci, my jsme tu všichni z donucení, doprdele, my jsme zajatci jako vy! Nás zabásli Pétainovi fízlové...“

Tady se ten chlap naštve.

„Hele, o Pétainovi špatně nemluvte! Pétain, to je Verdun. Mám důkaz, můj táta tam byl. Pétain, ten ty Skopčáky všechny přečůrá! A pak, hlavně, neplette si to: my jsme váleční zajatci, my jsme vojáci. Nemůžete si říkat, co vás napadne.“

Paže nám poklesnou.

Jeden nevraživý pařížský kluk pronese:

„To jste teda pěkní vojáci, když jste ve čtyřicátém utekli jak králíci...“

Zabořím mu loket do břicha. Tohle se nemá říkat, cítím to. Zvolám:

„Ale vy nic nevíte! Vůbec nic! V Paříži se chcípá hlady. Francouzští poldové, poldové toho vašeho Pétaina, ti si notují s Frickama...“

„Na Pétaina mi nešahej, rozumíš? Pétain, to je francouzská armáda, stejně jako my. Já říkám, že je hanba, že sráči,

jako jste vy, si jsou vydělávat prachy a pomáhat Skopčákům vyhrát válku, zatímco my tady trpíme v bídě daleko od vlasti a nemůžem se vidět s našima ženskýma, to ti říkám já.“

Jeho kámoši hromadně přikývnou.

Tomu Němčourovi na hromadě traverz začíná připadat, že to už stačí. Klátivě se přiblíží, zařve něco, co končí na „Lós!“, doprovázené snadno pochopitelným gestem ruky. Ten tlustý mu povídá:

„Neser, Fricku! Není ti tady s náma snad dobře? Není to lepší než se plazit ve sněhu u Rusáků? Tumaš, aby se ti líp čekalo na konec války.“

Podá mu gauloisku. Němec řekne: „Ja, ja! La kér, gros malér!“ Zapálí si a otočí se k nám: „Aber lós! Lós!“

No dobrá, prostě jsme tady, hubení šediví Pařížanci, před těmi mohutnými venkovany, pěkně přesvědčenými o svém oficiálním statutu dojemných národních hrdinů pro neblahá historická období a věřících ostatně na beton ve své mučednictví a v naši hanebnost, co nám budeš povídat! Člověk je ve své kůži úplně sám, doprdele.

Směrem od vlaku se ostatně taky ozývá „Lós!“, pojedje se dál, musíme se vrátit. „No tak ahoj,“ povídáme. Jeden zajatec mě zatahá za rukáv. Povytáhne cosi napůl ze své pláštěnky.

„Nemáš zájem?“

Je to tabulka čokolády. Čtu na ní „Kohler“. Švýcarská.

„Dvacet marek. Frickovi ji prodáš za čtyřicet jako nic.“

„Ale já žádný marky nemám!“

Nemám vlastně ani floka.

„A nemáš hodinky? Dvě tabulky za tvoje hodinky.“

No ne, hodinky nemám. Chlap si zase zapne pláštěnku. Ještě to zkusí, jen tak:

„Cigarety, americký, to tě zajímá?“

„Povídám ti, že nemám ani floka. Ale odkud to všechno máš?“
Dělá se nejasným.

„Balíky, Červený kříž, výbory... Poradíš si, vyměníš...“

Jo. Umět v tom chodit. To znám. Prostě stejně jako v Paříži. Galeje negaleje. Samí vyčůránci. Velcí i malí. Je to doba šíbrů. Cítím se vyloučený, úplně mimo, blbeček k pohledání. Jako na tancovače. Neumím tančit, neumím šmelit, úplný tulum. Sbohem kozičky, sbohem kotletky. Jen makat, já vím. Jako táta, jako máma. „Dokud má člověk dvě ruce, hlady neumře,“ říkala vždycky máma, když jsem byl kluk. Moc hrdě. To teda jo! Když máš jen to, svoje dvě ruce, i když pěkně svalnaté, a ne líné, tak sice nechcípneš hlady, ale jen taktak. V normální době. Pěkně vousatá morální přísloví jsou jen pro normální doby. V nenormální době, jako je zrovna teď, chcípneš i se dvěma rukama, a i kdybys měl čtyři, chcípneš hlady, a navíc ještě budeš za vola. Mámě to připadá nespravedlivé, a hlavně nenormální, jako by byl Pánbůh blázen. Ve čtrnáctém to každopádně nebyla tahle maškaráda. Tahle válka prostě nějak nehraje.

Zase zastávka... A hele, tentokrát je to dusání v těžkých botách se cvoky podél celého vlaku, hulákání „Lós! Lós!“, prudké otvírání dveří. „Lós! Schnell!“ To snad není možné! Že už bychom dojeli?

Dojeli jsme. Hledám nádraží. Kde nic tu nic. Jen velká písečná paseka uprostřed lesa. Podél kolejí dlouhá dřevěná nástupiště, všechna stejná, úplně nová, pěkně vyrovnaná, jako v nějakém prázdninovém táboře, v nějakém hodně velkém táboře. Všude kolem hustě u sebe smrky, možná také jiné stromy, ale protože je zima, je vidět jen smrky.

Jsme tady, celí vyjevení, hromadíme se v zimomřivých hloučcích s tím, jak se vlak postupně vyprazdňuje s pokřikem „Lós!“ . Různé uniformy pocházejí sem a tam, více či méně zelenavé, více či méně nažloutlé, khaki, hořčicové nebo v myši šedi. Je tam dokonce jedna krásná teple hnědá jako mléčná čokoláda s jasně růžovými malými lemovkami, moc šibalská. Vojáci? Poldové? Organizace Todt? Kdoví... Každý Němčour je v uniformě, všechno, co nenosí uniformu, Němčour není, to už je aspoň orientační bod... A pak, mně je to fuk, jsem moc oddělaný, všechno mě bolí, je mi zima, mám hlad, jsem ospalý, smrdím. Závany svěžího vzduchu a zeleného lesa mi dají pocítit, jak smrdím. Ostatní na tom taky nejsou moc dobře. Shluk rozklepaných chudáků. To je obraz, který skýtáme dokonalým synům vyvolené rasy.

A hele, jeden docela čistý civil. Postaví se před nás, zatleská. Zavalitý Němec, varieta khaki stojí vedle něj, s rukama za zády a rozkročenýma nohama. Civil mluví:

„Budte vítáni. Dobrá. Takže, postavte se teďka do dvou řad, hm, ten vzadu pěkně za tím vpředu, hm, jinak je v tom bordel a nejde to spočítat, hm, no a my vás spočítáme, abysme věděli, kolik vás dohromady je, teďka, hm. Já jsem tlumočnick v tomhle táboře, hm, jsem Belgičan, jestli máte nějakou otázku, zeptejte se mě, hm. Půjde to takhle?“

Zavalitý Němec přisvědčí drobným pokývnutím bradou, zcela souhlasí. Ta jeho uniforma byla jistě šlohnutá ze skladů francouzské armády a tu a tam trošku pospravená, kromě čepice, takové měkké věci s dlouhým štítkem ze stejné látky a s klapkami přes uši, aby byly v teple, ale v téhle chvíli jsou zvednuté a nahoře svázané malou přezkou. Sotva vytáhneme nos z domova, už vidíme věci!

Seřadíme se s mručením do dvou spíš špatně vyrovnaných řad, je to strašná délka. Ten Belgičan běží na jeden konec

naší řady, ten zavalitý Němec na druhý a začnou nahlas počítat, jeden němčoursky, druhý belgicky. Uprostřed se potkají, a když skončí, vrátí se k sobě.

„Vierhundertzweiundneunzig!“ zařve ten Němec.

„Čtyři sta devadesát dva!“ potvrdí to Belgičan.

Vypadají, jako by hráli kámen nůžky papír.

„Gút!“ povídá ten Němec spokojeně.

Poklepe Belgičana po rameni a pak odejde.

My Belgičana obklopíme.

„Hele, tak tady budem?“

„Budem tu kácet stromy, nebo co?“

„Co je to tady za departement, teda chci říct prostě jako třeba u nás Normandie nebo Auvergne, co já vím, co je to tu za kraj?“

Belgičan zdvihne paže.

„Hele, ne všichni dohromady, prosím tě! Tady tohle není tábor na bydlení, to je tábor na třídění. Vy budete rozdělení do továren vašich budoucích zaměstnavatelů, že ano. Tady ten kraj, co jsme, je Berlín.“

Berlín? Fakt? No tohle! Takhle jsem si já to vůbec nepředstavoval. Padají další otázky:

„Ale Berlín, to je město, ne?“

„Tady jsme v blízkém předměstí. Jmenuje se to Lichterfelde.“

„A co žrádlo? Kdy se tady jí?“

„A co spaní?“

„A co sraní? Poslyš, ty Belgičane, já už nesral tři dny!“

Belgičan si dává načas.

* Nebo možná Friedrichsfelde, prostě něco, co končí na „Felde“. Ať mi napíšou ti, co tam byli a mají lepší paměť než já. Předem děkuji.

„Napřed a předně půjdete na lékařskou prohlídku a kontrolu papírů. Tady je zrovna sestra.“

Sestra? Jo, on chce říct ošetřovatelka. Přivalí se nějaká vleká zrzka s kobylím ksichem, v živůtku s tenkými bílými a světle modrými proužky, s límcem naškrobeným až po uši jako můj dědeček na své svatební fotce, na hlavě s něčím bílým tak trochu spíš jak jeptiška než jako ošetřovatelka, fakt. Ten Belgičan nás znovu rozestaví do dvou řad, ale tentokrát čelem k sobě. Kobylí ksicht prochází mezi nimi a ptá se toho chlápka vpravo: „Krank?“ Belgičan to překládá: „Nemocný?“ A ten kluk povídá: „No, tak teda...“ a Belgičan to přeloží: „Nix krank.“ Kobylí hlava řekne „Gút!“ a otočí se k tomu vlevo: „Krank?“ ... A takhle až do konce.

Je tam jeden kluk, vedle mě, z Nogentu, jmenuje se Sabatier, po celou cestu mu bylo zle na chcípnutí. Točila se mu hlava, fňukal, myslel, že chytil nějakou hnusnou chřipku. Stál tam, celý bílý a třaslavý, s Lachaizem jsme ho podpírali. Když mu ten Belgičan řekl: „Nemocný?“ zabreptal: „Cože?“, úplně mimo. Povídám té kobylí hlavě: „Kamarád nemocný. Moc nemocný!“ Ona povídá: „Krank?“ a pak něco hodně rychle tomu Belgičanovi a jde dál. Belgičan řekne: „Bude moc dobře ošetřený, němečtí doktoři jsou skvělí.“ No a už byli oba dva daleko.

Nakonec jsme přece jen dostali misku polévky a kus latkové přepážky s tenounkou dekou. Položím se na to, bylo to stejně tvrdé jako podlaha vagonu, ale hrbolatější kvůli těm latím.

Zabalím se celý oblečený i s kabátem do té deky, vyčuhuje mi jen špička nosu, tápu bokem, abych strčil tu blbou velkou kost, co tam mám a co tolik bolí, mezi dvě latě, oba mí sousedé vpravo i vlevo pěkně zasunutí koleny do mezery, já do jejich a oni do té mé, oba mručí doprdele, budeš nás ještě dlouho srát? Ne, dlouho ne, už to je, vsunul jsem tu kost,

zavřu oči, stisknu zuby, vší silou, je mi zima, sakra, hlavně na nohy, to je špatná známka, když je ti zima na nohy, je ti zima na celý tělo, říká máma, ale já na to kašlu, spát, proboha, spát! Cítím, že to přichází, a potápím se...

A doprdele!

„Lós! Lós! Aufštén! Lós!“

Nějaká nešetrná ruka ze mě strhla deku. Dívám se vyjeveně na nějakého omezeného mamlase ověšeného železným harampádím a řemením, dupajících dlouhými kroky svými sedmimílovými botami po podlaze a stahujícího cestou vlevo i vpravo deky z ostatních zkroucených spáčů s řevem „Lós! a „Aufštén!“, až si málem roztrhne hubu.

Sděлил byste laskavě našim milým čtenářům časopisu „Všudybyl“ vaše první dojmy, milý blbý hrdinný vole Totálního pracovního nasazení? Velmi rád, pane novináři. Takže: Německo, šedá žínka nacucaná vodou. Němec, řvoucí huba dokořán. Děkuji. Není zač.

Pro tu chvíli, co to tamtoho chlapa bere, doprdele? Co po nás zase chtějí, ti vycídění metodičtí blbouni a vítězové v té posrané válce? Za tou žraločí držkou cupitá Belgičan.

„Tak vstávejte, hm! Teďka musíte vstát, hm!“

„Ale proboha, vždyť jsme si lehli ani ne před pěti minutama! Není to hovado vožralý?“

„Poslyšte, hm, neříkejte tu taková slova, protože pokud jde o mě, tak dobrý, hm, ale oni, že ano, někteří z nich byli při okupaci Francie, hm, a tak přirozeně první slova, co se jeden naučí z nějakého jazyka, to jsou nadávky a sprostárny, že ano, oni pak po mně chtějí, abych jim to překládal, ale už to pochopili, takže já jim přirozeně neříkám přesně stejnou sprostárnu, co jste řekli vy, mě oni taky trestají, hm, a pak je to nepříjemnost pro všechny, že ano.“

„No dobrá. Takže co? Strílil se?“

„Je po válce? Jedem domů?“

Ten Belgičan povídá:

„Je třeba okamžitě pět set mužů, teď hned, hm, no a v táboře je přesně pět set mužů, takže vy přirozeně odjíždíte, že ano. Ještě štěstí, že jste přijeli, jinak bychom si nevěděli rady, hm.“

Celý spokojený, že si s tím poradil!

Takže nás zase vyplivnou do té nevlídné noci, obklopené reflektory zastíněnými modrým sklem, zimomřivě namačkané a podupující ve vyschlém písku na mýtině. Přivalí se hlouček různých uniforem, ve vojenských botách, s otrásajícími se panděry. (Ti hrdí Tarzanové vláčejí s sebou po třicítce sulcovitá břicha a polštáře jak záchranné kruhy. Všechno to zmužní přehršel hrubé kůže.) Nad tím mužným hloučkem se prochází skupinově formace vysoce nadutých brigadýrek, s tak zdviženou přídí, že vypadají jak palačinky vyskakující z pánve. Celá ta vojenská přehlídka míří na tu naši zuboženou tlupu. Mezi tou válečnickou vrchností je jeden civil, ale aspoň ve vysokých botách až ke kolenům přes dokonalé kalhoty svého dvouřadového kvádru významného muže. Vyholený vysoko nad spánky, uši jak plácačky, ušetřen zůstal jen kartáček na zuby z vlasů nahoře, s pěšinkou podle pravítka přímo uprostřed. Kdyby si byl prostě vyholil lebku dohola, vypadal by míň blbě. Oni fakt dělají, co můžou, aby byli ještě ošklivější. Krásná musí být uniforma, ne muž. Muž: nějaký dřevěný ksicht, anonymní, tuhý, tvrdý, mužný. Mužný, proboha! Oni nemyslí než na to, na svou mužnost. Ne aby ji používali, ale aby ji předváděli.

Tahle zebra, krásná kravská držka, moc povedená držka německého aristokrata velmi na vrcholu, korektního ve vítězství, nosí na klopě pěkně viditelně přišpendlený nenápadný

bílý odznáček obkroužený rudě, uprostřed s roztočeným kolem, pavoukem se čtyřma tuhýma nohama, co se spolu honí – osudný hákový kříž. Takže je to člen strany, a spíš nějaký hlavoun, kolem odznaku to má pozlacené.

Príspechal Belgičan. Ten hlavoun ho odstrčí. Tlumočníka nepotřebuje.

„Vy všichni tady patříte nyní firmě Graetz Aktiengesellschaft a ta si vás bere zcela na starost. Firma pracuje pro válečný průmysl. Je tedy dána pod armádní kontrolu. Lenost, nedisciplinovanost, přehnaná nešikovnost, simulace nemoci a dobrovolné sebezmrzačení budou považovány za akty sabotáže a jejich pachatelé budou vydáni Gestapu. Každý teroristický čin, každá komunistická propaganda nebo defétismus, každé nactiutrhaní nebo hanlivé řeči namířené proti Führerovi, proti německé Říši nebo proti Německé nacionálně socialistické straně pracujících budou následovány předáním viníka Gestapu. Jakýkoliv pokus o útěk bude potrestán péčí Gestapa, které napoprvé odešle viníka na převýchovnou stáž,* a když se to bude u někoho opakovat a ukáže se nenapravitelným, rozhodne o tom jedinci řešení, které bude pro německou Říši nejlepší. Každý pokus o krádež, podvod, kšeftování na černém trhu nebo s potravinovými lístky s německými občany povede k zásahu kriminální policie, jež posoudí, zda

* Do jednoho z těch míst cudně nazvaných „Arbeitslager“, to znamená „pracovní tábor“, ve skutečnosti kriminál, jehož samotná připomínka šířila hrůzu. Ten, do kterého spadal Berlín, se nacházel v Oranienburgu. Tehdy jsme ještě nevěděli o existenci všeobecně rozšířených vyhlazovacích táborů a záviděli jsme osudu Židů a „politických“, kteří jak jsme si mysleli, se věnovali zahálce ve svých koncentračních táborech se zelenými rostlinami a golfovými hřišti.

postoupit případ regulárnímu soudu, nebo ho svěřit do péče Gestapa. Každá krádež spáchaná za využití leteckého poplachu nebo nějaké vojenské akce, byť na úkor nějakého jiného zahraničního pracovníka, bude potrestána smrtí. Sděluji vám, že v Německu jsou odsouzenci k smrti státi sekýrou. Každý okradač mrtvol nebo ve vybombardovaných domech bude zabít na místě. Je přísně zakázáno vést rozhovory s říšskými občany mimo pracovní potřeby. Je zakázáno mluvit se státními příslušníky z východních zemí. Kopulace s německou ženou může způsobit smrt obou viníků. Mé jméno je Herr Müller. Jsem personální šéf firmy Graetz Aktiengesellschaft. Kamiony na vás čekají. Buďte vítáni.“

Vypnul se, lehce sklapl podpatky jako Erich von Stroheim ve *Velké iluzi*.

Čím lépe mluví Němec francouzsky, tím víc je Němec. Tím víc nahání strach. Tenhle mluví perfektně. To to pěkně začíná...

Když řekne Němec „Kamiony jsou tu“, tak jsou tu. Namačkáme se do nich a už vyjždíme v oblaku písečného prachu. Cestou si prohlížím úplně novou mřížovou ohradu, tři metry vysokou, navrch se čtyřmi řadami ostnatých drátů úchylně nakloněnými na tu špatnou stranu, aby si vystřelily z případného lezce. Dlouho jsme na tržišti s otroky nečekali. Brzy se ukázal kupec.

Mámo, vychovala jsi svého syna a dřela ses do krve, aby ho ve dvaceti prodali jako kuře na tržišti, v balení po tuctu, s hlavou dolů a svázanýma nožičkama, a co ty na to?

Nějakou chvíli se kodrcáme po předměstí, lesy a jezera, obrovská, zase předměstí, továrny, tu a tam okraj města... Zvláštní země! Všechno je tu pomíchané, jedno ve druhém...

Stejně se už setmělo a já jsem stejně moc ubitý a ospalý, než abych pěstoval turistiku, a stejně je na konci té zatracené cesty nějaký zatracený kus prkna a kus deky, to je to jediný, co vím. Ne. Taky vím, že jsem chytil na tom jejich posraným pažení blechy. Cítím, jak po mně všude běhají a jak mi sají krev, mrchy žravý. Rozruší mě to, ale ne tak, až by mě to připravilo o touhu spát.

„Lós! Lós, Mensch, lós!“

A jsme tu. Písek, dřevěné baráky, světla zastíněná modrou barvou. „Lós! Lós!“, „Pospěšte si, ještě jednou, hm, v tuhle dobu se nepřijíždí, tady v tom se už ani nedá spát, hm!“ Belgičan. Vždycky je tam nějaký Belgičan.

Naprosto zmořený jdu se stádem. Písek. Pořád je tu písek. Psi štěkají jak zběsilí, hned tady vedle... Psi? No doprdele!

„Hir!“

„Tady? Dobrá.“

Takže tady je můj kutloch. Deset dřevěných postelí s palandami, taková prkenná lehátka z dřevěných latí, na každém lehátku je složená deka a takový velký pytel na brambory z umělého plátna z papírových provázků, ztratit ho znamená grós malér. Ten pytel je prázdný. Belgičan nám vysvětlí, že to je naše matrace, že zítra nám dají odřezky papírů z tiskáren na nacpání, je to moc pohodlné, jen trochu hlučné, když se člověk otáčí, ale moc dobře si na to zvyknete. Dobrá, dobrá.

Mezi postelemi je jen malá mezera. Střední průchod musí být dobrý metr a půl široký, je v něm stůl lemovaný dvěma lavicemi, kulatá kamna, takový kotlík a bedna plná briket, takového zvláštního uhlí, co vypadá jako slisované a vysušené kravince.

V tomhle nás má bydlet dvacet? To abychom si obrousili nehty! Pořád do sebe vrážíme, jako tlustí nevrlí medvědi otupělí spánkem.

Vyhlédnu si volný pelech až nahoře, nechci mít nad sebou chlápka, co se mi mrská nad hlavou, a pustím se do výstupu severní stranou. Žádný žebřík tam není.

Cvaknou dveře. Je to nějaký Němčour v nějaké té jejich uniformě a za ním cupitá Belgičan. Němec si nás prohlíží jednoho po druhém a pak ukáže prstem:

„Dýzr. Dýzr. Und dýzr dá.“

Jeden z těch tří jsem já. Ten Belgičan vysvětluje:

„Vy tři jste určení pro Abteilung čtyřicet šest.“

No toto... A já už šel na kutě. Přece jen se ale zeptám z hloubi svého kómatu:

„Jo? A pročpak?“

„Protože vy jste velcí a silní. Víš, na šestačtyřicítce jsou potřeba pořádní chlapi.“

Cítím v jeho hlase cosi jako stud, když dodává:

„Na šestačtyřicítce dělají na směny. Lisy se nesmějí zastavit, hm.“

A čím dál tím zahanbeněji:

„To znamená, že máte jeden týden ranní, jeden týden odpolední a jeden týden noční.“

Ach jo... To teda bude život! Mámo, proč jsi mě udělala takovýho krasavce?

Ted' je ten Belgičan fakt otrávený:

„A vy tři tady, hm, vy jste tenhle týden právě v noční partě. Střídáte za půl hodiny.“

Aby zmírnil ten šok, sdělí mi:

„Na třiačtyřicítce dělají dvanáctky.“

A tak jsem se ocitl u toho lisu, nalevo s Annou a napravo s Marií.

Maria...

Pořádně se dívej, dívej se!

Takže mě hodili sem, do toho ohromného kraválu, do toho smradu ze spáleného bakelitu, do té žluté polévky, kde není vidět na tři metry. Přivázali mě před tu obludu ze železa a blyštivé oceli a řekli mi: „Dělej to pokaždý, jak ti ukážou tady ty ženský, hm. Dneska se to učíš, máš právo na chybu, ale nevyužívej toho, ani to samozřejmě nepřeháněj, hm. Uvidíš, není to tak těžké, jak by se mohlo na první pohled zdát, že ano, a pak, poslyš, nesedej si takhle na okraj tady toho, hm, a hlavně nespi, spát, to je sabotáž, víš, to oni nemají vůbec rádi, hm... Kašleš? Hm, to přejde. Takhle je to napoprvé vždycky, a potom to moc pěkně přejde, že ano. Tak jo, musím to teďka vysvětlit taky ostatním, jo? Tak prostě odvahu!“

Takže tak. Ty ženy mi to ukazují. To znamená Maria mi to ukazuje. Zazvoní časový spínač. Maria zdvihne prst. Pozorně se na ni dívám. Předstírám pozornost. Dívám se na ni, abych se na ni díval. Maria řekne: „Vot! Aufmakén!“ Odšroubuje ty cajky, co je třeba, a otevře obludě břicho. A ukáže mi prstem. „Nu! Vozmí! Rausnémen!“ Ukazuje mi, co mám dělat. Dělá, jako že chytá do rukou masivní táč za uši a vytahuje ho odtud ven, dělá to srandovním gestem, šup, děsně půvabným, s drobným zahvízdnutím a mrknutím, a pak se rozesměje.

Dobrá. Popadnu ten krám za držadla, které tam na to jsou, přitáhnu ho k sobě na drážkách a naráz mám všechnu tu tíhu v pažích, proboha, čekal jsem, že to bude těžké, ale zas až tak... Udělám „hups!“ a napnu předloktí. Málem mi všechno to žhavé železo spadlo na stehna.

Maria řekne: „Astaróžno! To by šlo, dú Mensch! Ťaželó!“ Měla strach. Ukáže mi stojan, kam mám ten krám posadit: „Vót! Hír lígen!“

Jakžtakž se z toho dostanu. Ona srdečně souhlasí: „Charašó! Gút! Zér gút!“ Udělá na mě, jak to je těžké: „Ťaželó! Ah, ah.“ A já jí řeknu, celý pyšný, že rozumím: „Ťaželó! Ó la lá! Děsně taželó!“ Jsem spokojený. Naučil jsem se jedno německé jméno. Ona na mě kouká jako omráčená. Otočí se k Anně a rychle jí něco řekne. Teď se na mě dívají obě, přitisknuté k sobě, napůl nedůvěřivě a napůl nadšeně. Maria mi řekne něco hodně dlouhého, co končí na „charašó!“. Je to zpěvavé jako hudba. Já jí přezpívám to, co mi řekla, to znamená hudbu toho, co mi řekla, přesně stejný nápěv, celou tu větu, a skončím to „charašó!“, protože to jsou slabiky, které jsem pochytil. Maria se rozesměje. Ach, ten Mariin smích!

Ukázal jsem prstem na sebe a povídám: „François.“ Dobře to vyslovuji. Nevěřicně se zasmála a zeptala se: „Kak?“ a přitom před tím zvláštním zvířetem pokrčila nos. Zopakoval jsem to: „François.“ Ona to zkusila: „Brrasua“. Rozesmála se a potřásla před tou nemožností hlavou. „Brrasua!“... Namířil jsem na ni ukazovák a řekl jsem: „Ty?“ Rozzářila se oběma očima a všemi zuby a triumfálně, jako výzvu, pronesla: „Maríja!“ Přičemž s celým svým krásným zdravím kladla důraz na „i“, jako měsíc nad zažloutlou zvonící Alfreda de Musset. Zeptal jsem se té druhé: „Ty?“ A ona se mile zakřenila: „Anna“, to velké A veliké

jak hrom a to malé „a“ na konci spolknuté, rozpuštěné v bezbarvé anonymitě nehlasných samohlásek.

Řekl jsem si jo, chápu, Němci jsou prostě jako Italové. Jako oni kladou dynamický přízvuk na předposlední slabiku. Všichni cizinci, co nejsou Francouzi, kladou dynamický přízvuk na předposlední slabiku, je to jednoduché. A ta jména: Maria, Anna, to jsou přece italská jména. Proč se Němčouři opičí po Taliánech? A pak jsem si řekl proč ne, je spousta Němců, co se jmenují Bruno, to bude asi u nich nějaká móda. Jo. Já měl vždycky hlavu na kombinace. Dáš jí cokoliv, nějaké slovo, rostlinu, obraz, hoblinu, zvuk, a ona se kolem toho začne točit, očichávat to, obracet to na záda, na břicho, dělá srovnání, zkouší různé věci, jako když máš zámek a svazek nejružnějších klíčů, sklouzává do obecností, chytá se všeobecností, rázem je z něj filosof. V devíti případech z deseti přirozeně blbne. Ale stejně se dobře baví. Všechno ji zajímá, všechno tu hlavu baví, všechno je pro ni vzrušující rébus, jehož řešení se musí tak či onak držet velkého Všeho. Chroupá novinky, jako když myš chroupá sýr, mlsná veselá myš. Nikdy si neodpočine, pořád se mrská, hltá všechno a všechno uchovává, ukládá si to, kam je třeba, někam do krabičky, do té správné krabičky, s nalepenou nálepkou a malým cvakátkem s žárovičkou, červenou. Jak se ukáže něco nového, ať nepatrného, nebo ohromného, cvakátka se zapnou do všech koutů, žárovičky se rozsvítí, červeně, okruhy se propojí, všechna protože probudí proč, hotový zázrak v hlavě! Hotové plovoucí město, řekl by Jules Verne. To moje a já se nikdy nenudíme.

Já si nevybral tohle místo, nevybral jsem si tuhle blbou práci. Továrnu hrůzy hrůz. Než jít do továrny, vždycky jsem dával přednost té nejtěžší práci, nejspínavější, nejvíc opovrhované. Jak

se ostatní děti v Nogentu tvářily, když jsem dělal zedníka! Dopřede, Françoisi, seš cvok, nebo co? Dřít se s cihlama na zádech, s tvým vzděláním? (Vychodil jsem základku, to bylo pro ulici Svaté Anny něco úžasného!) Tohle je práce pro bezdáka...! Byla to práce jejich otců. Oni byli učedníci v autoopravnách nebo pomocníci v řeznictví, což byl na žebříčku sociálních hodnot lichotivý vzestup. Zedník, omítač, kopáč... práce dobrá tak pro omezené křupany v zabahněných dřevácích, nabrané na nástupišti Lyonského nádraží, co drmolí jenom dialektem, a navíc jsou nemluvní jak ryby. Pracovat venku, na slunci, v dešti, to jsi jako rolník. Zedník je jen neotesaný buran. Důstojnost dělník získává, až když má nad hlavou střechu.

Práci v továrně jsem si vyzkoušel. Bylo mi čtrnáct, ve škole už mě to nebavilo, nabídli mi to a já souhlasil. Nevěděl jsem, do čeho jdu. Vydržel jsem tam dva týdny. Ten stroj se nazýval frézovačka. Dělal jsem, co jsem mohl, jsem hodný slušný chlapec a vůbec, ale kdybych tam měl strávit život, tak bych se radši odprásknul, to je jisté. V sedmnácti, po jednom roce u pošty – mámin sen! – jako pomocník v třídírně, vyhozený v červnu ve čtyřicátém jako nečistý kvůli národnostním důvodům, jsem se živil jako nádeník, pomocník v obchodě, a hlavně zapřažený do ručních vozíků. Benzin nebyl, pohltily ho německé vítězné panzers, a automobily a dodávky tudíž zmizely také, leda že se předělaly na dřevní plyn, a tenhle prapodivný a vrtošivý nádor, plivající saze, prskající jiskry, který měl rychlost a rozměry benzinové rafinerie, byl povolený jen kolaborantským podnikům a na předním skle měl vystavený červeně přeškrtnutý „Ausweiss“ od Veřejné služby vydaný Kommandaturou.

Zapřažený do postranic jsem tahal jako kůň, celý spokojený, jak se nadřu a jak cítím svou sílu. Celý život jsem rád sportoval, a na stadionu mě to štvalo. Běhat do schodů a brát je po čtyřech,